

Sb.

777. Skýrsla

um starfsemi Framkvæmdastofnunar ríkisins árið 1974.

(Lögð fram á Alþingi 15. maí 1975.)

STARFSEMI ÁÆTLANAÐEILDAR 1974

Inngangur.

Hér verður gerð grein fyrir þriðja starfsári áætlanaeildar. Í fyrstu tveim árs-skýrslum Framkvæmdastofnunarinnar, fyrir árin 1972 og 1973, var gerð rækileg grein fyrir grundvallaratriðum áætlanagerðar, starfsaðferðum, markmiðum o.þ.h. Í fyrstu ársskýrslunni var áætlanagerðin rædd í nánú samhengi við þau helstu málefni, sem henni er ætlað að sinni: fjárfestingarmálin, þróun og uppbyggingu atvinnuvega og byggðaðróun og byggðastefnu. Í annarri ársskýrslunni var hins vegar vikið nánar að skipulagi og starfsaðstöðu áætlanagerðar sem óhjákvæmilegu skilyrði árangurs af því starfi. Bæði þessi skrif eru enn í fullu gildi, þannig að vísa má til þeirra, án þess að endurtekningar sé þörf. En til þess er sérstakt tilefni, þar sem lög um Framkvæmdastofnun ríkisins eru nú til endurskoðunar og þar með almenn tilhögun hagrænnar áætlanagerðar. Liggja tillögur þessa efnis enn hjá ríkisstjórninni til yfirvegunar, þegar þetta er ritað.

Þessi staðreynd, þ. e. að skipulag og starfstilhögun áætlanagerðar er í deiglunni um þessar mundir, gerir það á ýmsan hátt örðugra að ræða hlutverk og framtið áætlanagerðar nánar en gert hefur verið í fyrri ársskýrslum. Áætlanagerðinni hefur helst staðið fyrir þrífum vöntun á heildstæðum ramma um samanburð og mat á gildi framkvæmda og atvinnurekstrar, og ekki hefur síður skort á beint og lifandi samband við töku ákvarðana í þessum efnunum. Á þetta ekki síður við um opinberar framkvæmdir og starfsgreinar en þær, sem eru á vegum einkaaðila. Er mjög tilviljunum háð, hvaða framkvæmdir komi til skipulegs mats eftir árangri eða arðsemi. Á það takmarkaða mat, sem lagt er á framkvæmdir, skortir alla samræmingu og samanburð, ekki aðeins milli framkvæmdagreina, heldur einnig innan sömu greina, sem þó lúta sameiginlegri yfirstjórn ráðuneytis eða annarrar hliðstæðrar stofnunar.

Við þessi skilyrði stefnumótunar og ákvarðanatöku er í reynd mjög treyst á atfylgi og þrýsting atvinnugreina, landshluta og annarra hagsmunaaðila til að fá málum sínum framgengt, einkum fyrir atbeina þingmanna og annarra áhrifaaðila. Með því móti er að sjálfsgöðu engin trygging fyrir, að hagstæðustu framkvæmdirnar gangi fyrir. Kraftar stjórnkerfisins fara í langdregin fundahöld til að veða og meta styrk þess atfylgis, sem hvert mál nýtur, og vandséð, hvenær og hvernig niðurstaða er fengin. Margt í þessum starfsaðferðum er beinlínis andstæða allrar áætlanagerðar, svo sem þegar fleiri framkvæmdir til sömu nota eru í undirbúningi til framkvæmdar samtímis eða þegar stórfelldar framkvæmdir eða tækjakaup einkaaðila koma til afgreiðslu pólitískra yfirvalda án skipulegs mats á væntanlegum árangri fjárfestingarinnar af hálfu stofnlánasjóða eða annarra faglegra aðila.

Afleiðingar þessara starfsaðferða eru á margan hátt óæskilegar. Algengast er, að árlegar framkvæmdaáætlanir séu rifnar upp til endurskoðunar og niðurskurðar, jafnharðan og þær hafa verið afgreiddar. Er þá niðurskurðurinn handahófskennt flýttisverk og niðurstaða flókinnar togstreitu áhrifaaðila. Bið eftir síðbúnum áætlunum og síðan niðurskurði þeirra spillir undirbúningi framkvæmda stórlega, svo að í reynd verða skuldbindandi aðgerðir að hefjast. áður en endanleg niðurstaða er fengin. Það hefur aftur á móti í för með sér, að ekki reynist unnt að fresta framkvæmdum eða skera þær niður nema valda með því verulegu tjóni eða kostnaðarauka. Enda verður reyndin gjarnan sú, að tilætlaður niðurskurður sé óframkvæmanlegur, svo að reynt er að liðka til fyrir einstökum framkvæmda- og lána-

flokkum, þegar á árið líður. Hliðstæðir örðugleikar reynast vera á því að halda sér við árlega áfanga áætlana til langs tíma, t. d. 4—5 ára áætlana. Fjárhagsörðugleikar og rýrnun framkvæmdafjár af völdum verðbólgu eru þá látin bitna á fyrri framkvæmdaáætlunum, enda þótt aðrar nýjar séu samtímis að ryðja sér til rúms og látnar hafa forgang.

Á þetta er minnt hér til þess að undirstrika þörfina fyrir eðlilegan og árangursríkan starfsgrundvöll áætlanagerðar. Upphafleg áform um gerð framkvæmdaáætlana og aðra hagræna áætlanagerð til langs tíma voru órjúfanlega tengd þeirri hugmynd, að áætlanagerðin væri heildstæð, svo að marktækar niðurstöður fengjust um samanburð og forgangsröðun allra veigamikilla framkvæmdaflokka. Það er enn sem fyrr úrslitaskilyrði fyrir árangri, að það sé ekki háð geðþótta einstakra framkvæmdaaðila eða yfirvalda, hvort mat af þessu tagi tekur til framkvæmda á vegum hlutaðeigandi aðila. Játa ber, að kerfi heildstæðrar áætlanagerðar verður aðeins byggt upp á alllögum tíma og í samvinnu við fjölmarga hlutaðeigandi aðila, og haga verður útfærslu þess af verulegum sveigjanleika og tilliti til lýðræðislegrar málsmeðferðar og sérstakra stjórnvalda hvers málaflökks. En einmitt þess vegna er brýnt að setja starfinu sem fyrst raunhæf markmið og taka það frá upphafi heildstæðum tókum, þótt síðar verði fyllt nánar upp í myndina. Er þessi viðhorf sett fram til sérstakrar hliðsjónar við þá endurskoðun laga um Framkvæmdastofnunina, sem vænta má, að ráðið verði til lykta á næstunni. Þrátt fyrir þá annmarka á aðstöðu áætlunargerðar, sem hér hefur verið að vikið, hefur verulegur árangur náðst í áætlunarstarfinu, og verður nú gerð grein fyrir því í nánari atriðum.

Atvinnuvegaáætlunir.

Samning atvinnuvegaáætlana á vegum stofnunarinnar sjálfrar tekur einkum mið af því að vera til leiðbeiningar við stefnumótun og töku ákvarðana um lánveitingar úr Framkvæmdasjóði og Bygðasjóði og þeim stofnlánasjóðum atvinnuveganna, sem Framkvæmdasjóður lánar til, svo og til leiðbeiningar við framkvæmdaaðila um útfærslu framkvæmdanna og fjármögnun þeirra. Eftir því sem unnt er, er reynt að hafa sem best og nánast samband við hlutaðeigandi stofnlánasjóði og viðskiptabanka um samningu og framkvæmd áætlana og afmarkaðri athugana, sem þeim eru tengdar, svo og við aðrar stofnanir og samtök, sem hagsmuna hafa að gæta eða sérþekkingu fram að leggja, sbr. ákvæði laga þar að lútandi. Í annan stað eru þessar áætlunir ætlaðar til hliðsjónar við almenna stefnumörkun af hálfu stjórnvalda í málefnum hlutaðeigandi atvinnuvega. Á það ekki síst við um þær þessara áætlana, sem unnið er að á vegum hlutaðeigandi ráðuneyta með aðild áætlanaeildar.

Hraðfrystihúsaáætlun 1971—1976.

Áætlun þessari, sem unnið hafði verið að frá árinu 1972, var lokið á fyrri hluta ársins 1974, og kom hún út í júnimánuði. Áætlunin var samþykkt af stjórn Framkvæmdastofnunarinnar hinn 23. apríl, og að lokinni fjölrítun hennar var hún lögð fyrir ríkisstjórnina til staðfestingar með bréfi stofnunarinnar 24. júní. Að fenginni staðfestingu ríkisstjórnarinnar, og þar með stefnumarkandi gildi áætlunarinnar, var henni dreift til allra hlutaðeigandi aðila, þ. á m. til allra frystihúsa innan ramma áætlunarinnar, með orðsendingu dags. 4. júlí. Segir þar m. a.:

„Af hálfu Framkvæmdastofnunarinnar er þess vænst, að hraðfrystihúsaáætlunin geti orðið veigamikill leiðarvísir í starfi að endurnýjun og uppbyggingu frystiðnaðarins næstu árin og að áfram verði haldið að þróa starfsaðferðir við markvissar úrbætur á rekstri frystihúsanna og mat á gildi framkvæmda þeirra.

Stefnt mun að árlegri úttekt og endurskoðun ársáfanga áætlunarinnar í sambandi við árlegar áætlunir um lánveitingar Fiskveiðisjóðs og annarra hlutaðeigandi stofnlánasjóða og lánveitingar Framkvæmdasjóðs til þeirra.“

Árlegar úttektir og samningur ársáfangna áætlunarinnar gengu raunar á undan samningu heildaráætlunarinnar, og var helmingur áætlunartímabilsins liðinn, þ. e. árin 1971—'73, þegar áætlunin var fullsamin, en eftir voru árin 1974—'76. Þótt í sjálfu sér megi að því finna að hafa áætlun svo síðbúna miðað við framkvæmd hennar, var með þessu leitast við að fylgja henni svo á leið með endurteknum athugunum og endurskoðunum, að hún mætti tryggilega teljast raunhæf, þegar endanlega var frá henni gengið. En á fyrri stigum áætlunarstarfsins voru samdar áfangaskýrslur, sem áður hefur verið gerð grein fyrir.

Heildarfrjárhæð hraðfrystihúsframkvæmda skv. áætluninni nam 6 031 m.kr. á verðlagi fyrsta ársfjórðungs 1974. Hafði þá rúmur helmingur hennar verið framkvæmdur fram til 1973, eða fyrir 3 202 m.kr., en eftir stóðu framkvæmdir fyrir 2 829 m.kr.

Skipting framkvæmda eftir megingundum var eftirfarandi:

Byggingar og umhverfi	4 124 m.kr.	68.4%
Vélar og tæki	1 907 m.kr.	31.6%

Tilfni eða tilgangur framkvæmdanna greindist aðallega í tvennt, annars vegar til þess að mæta auknum kröfum á Bandaríkjamarkaði um hollustuhætti og hins vegar til að sjá fyrir nauðsynlegri stækkun og hagræðingu til að svara kröfum um nýtingu fiskaflans og trausta og hagkvæma atvinnuuppbyggingu. Í mörgum tilvikum var aðgreiningin í þessa tvo flokka matsatriði, og var um það mat höfð samvinna við sérstaka Umsagnarnefnd um lánsúmsóknir frystihúsanna vegna hollustuúrþóta. Þannig metin skipting framkvæmdanna var sem hér segir:

Hollustuháttaframkvæmdir	2 582 m.kr.	42.8%
Aðrar framkvæmdir	3 449 m.kr.	57.2%

Áætlunin er unnin í nákvæmari sundurliðun á einstök hraðfrystihús og ársáfangna innan hvers þeirra. Inniheldur áætlunarskýrslan ýtarleg yfirlit og samdrætti eftir stöðum og landshlutum. Skipting á landshluta fer hér á eftir, aðgreint eftir því, hvort framkvæmdum sé lokið á fyrri hluta tímabilsins eða þær standa sem áform til síðari hlutans:

Millj. kr.	Framkvæmdir 1971—'73	Áform 1974—'76	Samtals 1971—'76
Landið allt	3 202.2	2 828.7	6 030.9
Suðurland	265.4	187.4	452.8
Reykjanes	1 057.4	547.8	1 605.2
Reykjavík	200.5	361.4	561.9
Vesturland	381.2	263.6	644.8
Vestfirðir	429.2	416.2	845.4
Norðurland v.	101.3	275.5	376.8
Norðurland ey.	292.9	180.8	473.7
Austurland	474.3	596.0	1 070.3

Af þessum tölum kemur fram, að uppbygging og endurbætur voru mjög mislangt á veg komnar við ofangreind tímaskil. Verður í því sambandi að gera þann fyrirvara, að tímamörkin eru nokkuð óljós, þannig að eitthvað af framkvæmdunum var hafið fyrir 1971 og sumum er ætlað að ljúka eftir 1976. Enn fremur er hlutfall framkvæmda eftir landshlutum talsvert frábrugðið hlutfalli þeirra af frystiafurðaframleiðslu, sem er nokkur mælikvarði á, hve langt uppbyggingin hefur verið komin miðað við þörf. Þessi atriði koma best fram í hlutfallstölum, annars vegar lokinna framkvæmda og áforma í hverjum landshluta fyrir sig og hins vegar framkvæmda og framleiðslu eftir landshlutum. Er hér stuðst við áætlaða framleiðsluvog við meðalaflaforsendur, sem nánar eru skýrðar í áætlunarskýrslunni:

	Hlutfall innan landshluta:		Hlutfall af landsheild:	
	Framkvæmdir 1971—'73	Áform 1974—'76	Fram- kvæmdir	Áætluð framleiðsla
Allt landið	53.1	46.9	100.0	100.0
Suðurland	58.6	41.4	7.5	14.3
Reykjanes	65.9	34.1	26.6	17.2
Reykjavík	35.6	64.4	9.3	9.6
Vesturland	59.2	40.8	10.7	10.5
Vestfirðir	50.8	49.2	14.0	17.8
Norðurland v.	26.9	73.1	6.2	5.2
Norðurland ey.	61.8	38.2	7.9	11.9
Austurland	44.3	55.7	17.8	13.5

Aðstaða þeirra landshluta er að sjálfsgöðu betri, sem hafa náð háu framkvæmdahlutfalli á fyrri hluta tímabilsins. Hátt hlutfall framkvæmda af landsheild að tiltölu við framleiðsluvog bendir hins vegar til, að uppbyggingin frá fyrri tíma svari þar síður þörfum. Reykjanes hefur þar nokkra sérstöðu. Annars vegar er þar áætluð lækking framleiðsluhlutfallsins úr 21.7% árið 1972, en hins vegar hefur orðið þar offjölgun frystihúsa, sem þurftu úrbóta vegna hollustuhátta, og hófust þær úrbætur snemma ásamt verulegri nýbyggingu fyrstu árin.

Fjármögnun framkvæmdanna, væntanleg og nauðsynleg, er sú niðurstaða áætlunarinnar, sem helst snýr að hinu opinbera lánakerfi. Hefur verið gert ráð fyrir gildandi útlánareglum Fiskveiðasjóðs og venjulegum lánnum með vélakaupum frá framleiðendum þeirra, en auk þess hefur verið lagt mat á aukalega lánsfjárbörf, sem er einkum til meðferðar af hálfu Bygðasjóðs og Atvinnuleysistryggingasjóðs. Fjármögnunin miðast að sjálfsgöðu við heildarfjárhæð á verðlagi hvers árs, sem nemur 5 085 m.kr. Þannig áætluð skiptist fjármögnunin sem hér segir:

	Millj. kr.	%
Fiskveiðasjóður	2 031.2	40.0
Vélalán	850.9	16.7
Aukaleg lánsfjárbörf	487.1	9.6
Eigin og óskilgr. fjármögnun	1 716.2	33.7
Alls 5 085.4		100.0

Veigamikill hluti fjármögnunarinnar á fyrri hluta áætlunartímans var framlag eigin fjár af óvenjulega hagstæðri rekstrarafkomu þessara ára. Á árinu 1974 snerist afkoman snögg og harkalega til hins verra, svo að nýmyndun eigin fjár til framkvæmda þvarr að mestu eða öllu. Afkoman er enn við núllmarkið, auk þess sem greiðsluhalli og vanskil fyrra árs sliga fjárhag fyrirtækjanna. Af þessum sökum má vænta, að nokkuð hafi frestast af ársáfangi 1974, er var áætlaður 1 338 m.kr. á verðlagi f. hl. 1974, eða 22.2% af heildaráætlun. Ársáfangi 1975 nam 1 011 m.kr. á sama verðlagi, eða 16.8% af heild, en með framreikningi til núgildandi verðlags telst hann 1 719 m.kr. Ördugur fjárhagur frystihúsanna ásamt harkalegum niðurskurði fjármagns til stofnlána mun óhjákvæmilega valda verulegri frestun framkvæmda, og er unnið að athugun þess máls, þegar þetta er ritað. Af þessum ástæðum mun verulegur hluti áfanganna 1974 og 1975 færast á árið 1976 og jafnvel lengra fram í tímann.

Aðrar fiskvinnslugreinar.

Ekki hefur enn þótt tilefni til þess að taka upp formlega áætlunargerð um framkvæmdir annarra greina fiskiðnaðarins en frystiðnaðarins, enda hefur ekki komið upp tilefni til stóratáka á þeim vettvangi. Eigi að síður eru þessar vinnslu-

greinar veigamiklir framleiðslu- og framkvæmdaaðilar, sem njóta lánveitinga úr stofnlánakerfinu. Saltfisk- og skreiðarverkun er í nánustum tengslum við hraðfrystiðnaðinn, og hafa ný hraðfrystihús oft spröttið upp úr starfsemi greinarinnar. Framleiðendur eru mjög margir, t. d. 219 framleiðendur saltfisks 1973, og mjög misjafnlega búnir mannvirkjum og tækjum. Velgengni saltfiskvinnslunnar á undanförnum árum hefur orðið til þess, að mjög ber nú á hvers konar framkvæmdaviðleitni í þeirri grein og jafnframt hætt við fjölgun eininganna. Mikilvægt er, að þessi atvinnugrein byggist upp í traustum, lífvænlegum einingum og, sökum misgengra afkomusveiflna frystingar og sóltunar, að hún skiljist sem minnst frá frystingunni, a. m. k. á veikari útgerðarstöðunum. Af þessum tilefnum hafa verið teknar upp athuganir á framkvæmdaþörf saltfiskverkunar, enda þótt enn sé ekki ljóst, hvort um eiginlega áætlunargerð á því sviði getur orðið að ræða, þar sem fjöldi og smæð eininganna gerir mjög örðugt um vik.

Fiskiskipaáætlun.

Áætlanagerð þessi er sprottin upp úr skuttogaraáætluninni, sem gerð var grein fyrir í fyrstu ársskýrslunni, en nú er stefnt að almennri fiskiskipaáætlun, er taki til allra meiri háttar skipagerða. Framhald gat ekki orðið á þessu áætlunarverki fyrr en starfskraftar losnuðu að lokinni hraðfrystihúsaáætluninni á miðju árinu. Með tilliti til reynslunnar af fyrri tilraunum með áætlanagerð á þessu sviði, þar sem skilyrði eru síbreytileg og hagsmunaviðhorf segja rækilega til sín og eiga beinan aðgang að hinum pólitíska vettvangi, þótti rétt að vanda allan undirbúning sem best og finna áætlunargerðinni sem traustastan grundvöll, enda þótt hún taki fyrir það lengri tíma.

Til þess að tryggja skipulegan vettvang samráðs og tillögugerðar var myndaður starfshópur um fiskiskipaáætlunina. Starfshópnum er ætlað það hlutverk að ræða fram komið efni, áætlanir og tillögur. Af einstökum meðlimum hópsins er til ætlast, að þeir leggi til efnivið frá hlutaðeigandi stofnunum eða samtökum, beri á þeim vettvangi upp viðfangsefni áætlunargerðarinnar, túlki afstöðu hlutaðeigandi til úrlausnarefnanna og geri viðvart um hvaðeina, sem fram vindur og máli skiptir við áætlunargerðina. Starfshópurinn hefur ráðgefandi hlutverk, en formleg og bindandi afgreiðsla áætlunarinnar mun fara eftir lögum um Framkvæmdastofnunina og verða háð endanlegri staðfestingu ríkisstjórnar. Til þessa starfshóps völdust fulltrúar ló samtaka og stofnana, sem hafa stjórnarsýslulegu, tæknilegu, fjárhagslegu eða hagsmunalegu hlutverki að gegna í sambandi við sjávarútveginn. Innan starfshópsins var gengið frá myndun undirhópa um eftirgreind viðfangsefni:

Tæknileg gerð og afköst fiskiskipa.

Hagrænt og fjárhagslegt mat.

Afkoma og hagsmunaleg samskipti.

Á þessu stigi er ekki unnt að reifa viðfangsefni fiskiskipaáætlunar að neinu marki. Rétt þykir þó að geta tilgangs áætlunarstarfsins og væntanlegra markmiða áætlunarinnar.

Segja má, að í höfuðatriðum hafi gerð fiskiskipaáætlunar þann tilgang að:

1. Vera stefnumótandi um æskilega heildaruppbyggingu fiskiskipaflotans.
2. Gefa í megindráttum vísbendingu um æskilega samsetningu flotans eftir stærðum og gerðum.
3. Veita viðbúnað við breyttum þörfum, tækifærum og þróunarstefnum.
4. Leggja drög að hlutverkaskipan innlenda skipasmíðaiðnaðarins gagnvart innflutningi skipa.
5. Leggja grundvöll að öflun nægilegs fjármagns til skipasmíða og kaupa.
6. Auðvelda ákvörðun almennra lánahlutfalla og sérstakrar fyrirgreiðslu í skipulegu samhengi.
7. Leiðbeina um þörf mannafla, menntun hans og þjálfun.

Fyrstu fjögur atriðin höfðu til grundvallarstefnumótunar, en þrjú hin síðari til heitingar ákveðinna stjórnækja varðandi meginframleiðsluþættina, fjármagn og mannafla.

Markmið áætlunarinnar verða ekki ákvörðuð í tölulegum stærðum, magnstærðum, fjárhæðum o. þ. h., fyrr en að undangengnum öllum undirbúningi áætlunarinnar. Hins vegar má, með fyllstu fyrirvörum, setja fram eftirfarandi gildislæg (kvalitativ) markmið:

1. Nýting fiskistofnanna miðist við það að hámarki að viðhalda sem mestri afkastagetu stofnanna til langs tíma.
2. Innan þeirra marka sé leitast við að ná hagkvæmustu nýtingu, sem staðið getur til lengdar, metið eftir afrakstri og tilkostnaði á mismunandi stigi nýtingar.
3. Að því marki, sem það skerðir ekki frambúðarstofna og getur talist hagkvæmt, verði nýttir tilfallandi toppar í sveiflu stofna og aflatækifæra.
4. Stefnt sé að skjótri uppbyggingu upp í hagfelldustu stærð og samsetningu flotans, miðað við þær aðstæður sem vænta má, að ríkja muni á næstunni.
5. Endurnýjun og stækkun flotans verði upp frá því svo jöfn og laus við sveiflur sem verða má, að teknu hæfilegu tilliti til endurnýjunar misstórra eldri árganga.
6. Með stöðugri endurnýjun og aukningu, sem og öðrum beinum aðgerðum, verði innlendum skipasmíðaiðnaði tryggður stöðugur og vaxandi starfsvettvangur í hagfelldri og sanngjarnri hlutverkaskipan atvinnuveganna.
7. Fiskiskipafлотinn haldist í fararbroddi tæknilegrar þróunar, en hverju sinni sé þó aðeins lagt í hóflega áhættu vegna nýjunga.
8. Stuðlað sé að byggðajafnvægi með dreifingu flotans um landið og tilliti til sérþarfa byggðanna fyrir tiltekna gerðir fiskiskipa.
9. Tekið sé tillit til velferðar og tekjutækifæra starfsmanna við hönnun skipa, aðbúnað og hagræðingu.

Varðandi 4. lið má taka fram, að því marki sé raunar þegar náð, að því er varðar skuttogarafлотann, ef ekki farið fram úr því.

Frá því að þessi grundvöllur var lagður að áætlunargerðinni hefur einkum verið unnið að úrvinnslu gagna um fiskiskipafлотann sjálfan, stærð hans, fjölda, samsetningu, smíðafni, verðmæti, skiptingu á útgerðarstaði o. fl., svo og um fiskimannafloann. Enn fremur hefur verið unnið að athugunum á rannsóknaraðferðum til að meta samhengi sóknar og afla.

Til þess að varpa nokkru ljósi á stærð þessa viðfangsefnis má geta hér nokkurra helstu stærða fiskiskipafлотans síðustu árin.

Fiskiskipastóllinn taldist um síðast liðin áramót svo sem hér fer á eftir, miðað við formlega skráningu skipafjölda og rúmlestattölu hjá Siglingamálastofnun og það váttryggingarverðmæti, er gekk í gildi frá áramótum:

	Fjöldi	Br. rúnl.	Vátr. verðm. m.kr.
Bátar	845	61 684	19 906
Skuttogarar	54	28 180	12 088
Síðutogarar	7	5 961	666
Hvalveiðiskip	4	1 953	499
Alls	910	97 778	33 159

Hér hafa 7 skutbyggð togskip, rétt undir 300 brl. hvert, verið færð undir skuttogara, þótt þau gætu á mælikvarða stærðar talist bátar, en alls eru þau 1 949 brl. Af ofangreindum floða hefur Fiskifélag Íslands fellt niður þau skip, sem tekin hafa verið úr notkun, og telur því eftirtalda flokka nema:

Bátar	809 skip	60 195 brl.
Síðutogarar	5 —	4 545 —

Flotinn alls 872 skip 94 873 brl.

Hin opinbera rúmlestatala skipaskrárinnar er samsett af mælingum skv. gömlum reglum og nýjum, sem gengu í gildi árið 1967 fyrir ný og endurmæld skip. Gerð hefur verið tilraun til samræmingar á stærðarmati eftir reynslu af endurmælingum skipa af mismunandi stærðum og gerðum. Kemur fram talsvert mismunandi þróun eftir mati skv. gömlu og nýju reglunum, þar sem mestu munar um hlutfallslega niðurfærslu mats skuttogaranna, sem valda svo til allri stækkun flotans. Sé rakið frá árinu 1969, þegar lágmarki var náð við rýrnun síðutogaraflotans, áður en skuttogararnir tóku að streyma að, er samanburður rúmlestatölu skv. gömlu og nýju reglunum sem hér segir:

Árslok	Rúmlestir		Visitölur		Visitata tengd 1971
	Gamlar reglur	Nýjar reglur	Gamlar reglur	Nýjar reglur	
1969	80 837	71 812	100.0	100.0	100.0
1970	80 912	71 719	100.1	99.9	100.1
1971	84 464	74 541	104.5	103.8	104.5
1972	92 116	80 131	114.0	111.6	112.3
1973	106 062	89 685	131.2	124.9	125.7
1974	116 724	95 854	144.3	133.5	134.4

Visitölurnar sýna hlutfallslega þróun rúmlestafjöldans skv. fyrri dálkunum, þ.e. skv. umreikningi til hreins grundvallar eftir gömlu og nýju reglunum. Loks er sýnd sú tenging þessara tveggja reikningsháttá á árinu 1971, sem væntanlega verður stuðst við framvegis, þar sem ógerlegt er að reikna hinn nýja grundvöll allar götur aftur í timann né heldur að halda áfram umreikningi til hinna gömlu reglna ár frá ári héðan af.

Í þessu sambandi er vert að leita samanburðar við þróun verðmætis flotans á föstu verðlagi, þ.e. eftir afskriftir fyrir sliti og úreldingu, og er hér stuðst við svo-néfnit þjóðarauðsmat frá Þjóðhagsstofnun, á verðlagi ársins 1974:

Árslok: 1969	Þjóðarauðsmat fiskiskipaflotans	
	Millj. kr.	Visitata
1969	14 844	100.0
1970	15 468	104.2
1971	16 264	109.6
1972	18 731	126.2
1973	24 002	161.7
1974	27 462	185.0

Þannig kemur langmest aukning fram á verðmætismælikvarða. Stafar það af uppþyngingu flotans við hina miklu aukningu, en gæti auk þess bent til þess, að hinar gömlu mælieiningar hafi veitt góða vísbendingu um virði eða kostnað.

Samsetning fiskiskipaflotans skv. umreikningi til nýrrar mælingar er sem hér segir:

	Fjöldi	Br. rúml.	Brl. %
Bátar	845	60 088	62.7
Skuttogarar	54	28 180	29.4
Síðutogarar	7	5 676	5.9
Hvalveiðiskip	4	1 910	2.0
Alls	910	95 854	100.0

Þannig nema togararnir nú 35.3% alls flotans, þótt miðað sé við nýju mæli-reglurnar, en mundu nema um 39.4%, hefði gömlu reglunum verið við haldið.

Hér að framan var getið váttryggingarverðmætis fiskiskipastólsins um áramót að fjárhæð 33 159 m.kr. Við gengisbreytinguna í febrúar var mat skipa yfir 100 brl. fært upp, og er verið að meta flota smærri báta tilsvarendi. Má vænta þess, að endurmat þetta leiði til þess, að flotinn um áramót teljist þannig allt að 38 000 m.kr. virði.

Landbúnaðaráætlanir.

Áætlanagerð á vettvangi landbúnaðar hefur landbúnaðarráðuneytið ákveðið að láta til sín taka í samvinnu við Búnaðarfélag Íslands, Framleiðsluráð landbúnaðarins, Stéttarsambands bænda, Framkvæmdastofnun ríkisins og Landnám ríkisins. Áður hafði áætlanaeild Framkvæmdastofnunar unnið verulegt undirbúningsstarf að áætlunargerðinni, einkum með athugunum á innlendri eftirspurn landbúnaðarvæðis og þar með á svigrúmi hins innlenda markaðar, en skýrsla þess efnis kom út í september 1973. Eftir nokkurn undirbúning ritaði landbúnaðarráðuneytið stofnuninni bréf hinn 18. apríl 1974 þess efnis, að stofnunin tilnefndi fulltrúa í samstarfsnefnd um áætlanagerð á sviði landbúnaðar. Hefur forstöðumaður áætlanaeildar síðan átt aðild að nefnd þessari.

Áætlanagerð um landbúnað flokkast einkum í tvennt, annars vegar heildaráætlun um þróun landbúnaðarins í samverkan við aðra helstu þætti þjóðarþúskaparins og hins vegar áætlanir um afmörkuð landbúnaðarsvæði, þar sem sérstök vandamál stöðunar og byggðaröskunar steðja að. Þetta eru eins konar byggðaráætlanir á sviði landbúnaðarins og eru í verkahring Landnáms ríkisins, m. a. í samvinnu við Framkvæmdastofnunina. Dæmi um þess háttar áætlanir eru Inn-Djúpsáætlun, sem telst ná til áraanna 1973—'78, og Hólsfjallaáætlun, sem nú er unnið að. Áður en lengra væri gengið í að hleypa af stokkunum þess háttar séráætlunum, sem kalla til sérstakrar aðstoðar umfram almenna reglu, þótti rétt að kanna á almennum grundvelli hugsanlegt tilefni slíkra áætlana víða um land, bæði þar sem beiðni hefur borist um það og annars staðar, þar sem líkt er ástatt. Er nú unnið að þeim athugunum á vegum nefndarinnar. Áætlanaeild hefur veitt Landnámi ríkisins talsverða aðstoð við undirbúning séráætlana af þessu tagi og þá tengt það hliðstæðu starfi að byggðaráætlunum.

Hin almenna landbúnaðaráætlun er að sjálfsgöðu viðameira verkefni og mun væntanlega verða til samfelldrar meðferðar og endurskoðunar næstu árin. Framhaldsathuganir á vegum ráðuneytisins hafa staðfest fyrri spár á vegum áætlanaeildar um þröng mörk hins innlenda markaðar. Að sama skapi er brýnt að heina kröftunum að nýjum eða vannýttum framleiðslugreinum, aukinni fóðurframleiðslu í stað hins innflutta, svo og að bættari og fyllri vinnslu afurðanna. Hafa áætlanir um þessa þætti verið til meðferðar að undanfögnu og munu væntanlega hljóta vaxandi forgang framvegis. Mikil þörf framkvæmda í búrekstrinum sjálfum hlýtur þó einnig að segja til sín vegna endurnýjunar eigna og eðlilegrar hneigðar til bústækkunar á smærri býlum. Unnið er að því á vegum nefndarinnar að meta þessa þörf til samanburðar við hið takmarkaða svigrúm fyrir afurðaauka á innlendum markaði.

Iðnþróunaráætlun.

Svo sem greint var frá í ársskýrslu 1973 skipaði iðnaðarráðuneytið á því ári sérstaka nefnd til þess að starfa að álitserð og áætlunargerð um iðnþróun í framhaldi af starfi sérfræðinga Sameinuðu þjóðanna á því sviði. Skyldi nefndin jafnframt hafa frumkvæði um að hrinda ýmsum hugmyndum þar að lútandi í framkvæmd. Var forstöðumaður áætlanaeildar skipaður í nefndina til þess að koma á tengslum milli þess starfs, sem fram fer hjá nefndinni og í áætlanaeild. Með hliðsjón af því var hafið í deildinni starf að mati á þróunarviðhorfum iðnaðargreina með hliðsjón af sennilegri þróun eftirspurnar, markaðshlutdeild iðnaðarins á innlendum markaði, framleiðniþróun o. s. frv. Leiða athuganir þessar til sennilegrar

niðurstöðu um þróun framleiðslu og mannafla og geta lagt nokkurn grundvöll að mati fjárfestingarþarfa.

Starfið á vegum Iðnþróunarnefndar hefur greinst í a. m. k. þrjá höfuðþætti: í fyrsta lagi að taka afstöðu til ýmissa almennra stefnumála varðandi opinber afskipti og fyrirgreiðslu við iðnaðinn, skipulag stofnana í þágu iðnaðarins o. þ. h., í öðru lagi að koma upp starfshópum til sérstakra athugana og hagræðingaraðgerða á vegum einstakra iðnaðargreina, og í þriðja lagi að leggja drög að tölulegum áætlunum um helstu hagrænar stærðir iðnaðarins. Það er einkum á þessu síðast greinda sviði, að áætlanaeild hefur lagt talsvert af mörkum til nefndarstarfsins. Unnar hafa verið spár um mannaflaþróun iðnaðarins og annarra helstu atvinnugreina, svo og um fjárfestingarþörf iðnaðarins. Þar sem frumálitsgerð Iðnþróunarnefndar er nú því sem næst lokið og verður væntanlega birt á næstunni, þykir ekki rétt að reifa efni ofangreindra spáa að svo stöddu.

Á þessu stigi hafa aðeins verið tók á að semja spár á vegum nefndarinnar um þróun iðnaðarins í grófustu höfuðdráttum. Er því mikið framhaldsverkefni óunnið, en ekki er að svo stöddu ljóst, hvort og hve lengi umboð nefndarinnar verður fram- lengt. Hvort sem það verður á vegum nefndarinnar eða verður tekið upp sjálfstætt á vegum Framkvæmdastofnunarinnar, er nauðsynlegt að taka til nánari yfirvegunar þær kannanir á horfum einstakra iðnaðargreina, sem unnar hafa verið í áætlanaeild og nú er senn lokið í fyrstu umferð. Er þá fyrir höndum að gera innbyrðis samanburð milli iðnaðargreinanna og meta heildarniðurstöður. Verður enn ekki fullyrt, hve langt verður komist, þar sem hagskýrslugrundvöllur flestra talnaraða er á ýmsan hátt fremur veikur og vafasamt, í hvaða mæli þær standa undir beitingu tölfræðilegra könnunaraðferða.

Opinberar framkvæmdaáætlanir.

Áætlanir um framkvæmdir hins opinbera hafa ekki verið á verkefnaskrá áætlanaeildar í heillegu og skipulegu formi, frá því að deildin hætti árið 1973 að eiga aðild að árlegum framkvæmda- og fjáröflunaráætlunum ríkisins. Að þeim er þó unnið í samhengi einstakra landshlutaáællana, einkum þó að því er varðar samgönguframkvæmdir, sem í vissum tilvikum eru viðfangsefni séráætlana á lands- hlutagrundvelli. Hefur komist á margháttáð samráð og samstarf við stofnanir sam- göngumála, ekki aðeins á landshlutagrundvelli, heldur einnig á almennum velt- vangum þessara mála. Þannig hefur áætlanaeild haldið áfram að gera spár til skamms og langs tíma um bifreiðaeign landsmanna og átt samstarf við Vegagerð ríkisins um samningu tekjuáætlunar Vegasjóðs. Samráð eða samvinna hefur verið höfð við Vegagerð ríkisins um arðsemismat einstakra stórra framkvæmda og leitað frekari samvinnu um almennt arðsemismat á grundvelli „vegrammans“, þ. e. heildaryfirlits hugsanlegra vegbóta á fyrirliggjandi vegleiðum. Svipuðu máli gegnir, þó í nokkuð takinarkaðra mæli, um framkvæmdaáætlanir hafnamála og flugmála. Skv. hafna- lögum ber að leita álits Framkvæmdastofnunarinnar á æskilegri heildarstærð hafna- áætlunar. Til þess að veita slíku mati nokkurn samanburðargrundvöll var samið yfirlit um hafnaframkvæmdir færðar til fasts verðlags 1961—1974, skiptar á lands- hluta, framkvæmdaflokka og áætlunartímabil, og komu niðurstöðurnar fram í hafna- áætlun 1975—'78. Þá var að fyrirlagi samgönguráðuneytisins unnið með Hafnamála- stofnun ríkisins og Hafnasambandi sveitarfélaga að athugun á því, „á hvern hátt heppilegast væri að vinna að heildarathugun og tillögum um hafnamál Suðurlands“. Er það mál nú komið til sérstakrar nefndar.

Frá því í nóvember 1973 hefur áætlanaeild annast aðild að norrænni sam- starfsnefnd um hagrænar rannsóknir á sviði samgöngumála. Árið 1974 hélt nefndin 6 fundi, og sótti fulltrúi stofnunarinnar 3 þeirra. Auk þess voru tvisvar haldnar fræðilegar ráðstefnum (seminör), og hafa fulltrúar af Íslands hálfu sótt báðar þeirra og var í einu tilviki lagt til framsöguerindi. Viðfangsefni nefndarinnar hafa einkum verið að undirbúa ráðstefnuhald og hafa uppi almennt samráð um hag-

rænar samgöngurannsóknir og gagnkvæma kynningu rannsóknarverkefna. Þær tvær ráðstefnur, sem Íslendingar hafa tekið þátt í á árinu 1974, fjölluðu um eftirgreind efni: 1. Samgönguskipulagning sem þáttur í mótun virkrar byggðastefnu. 2. Þróun hafna og samgangna á sjó á Norðurlöndum. Á vegum nefndarinnar hefur verið hreyft hugmynd um ráðstefnu hérlendis á næsta ári, er fjalla mundi um samgöngukerfi á norðurlöndum með sérstakri áherslu á þá hugmynd að nýta hringveginn um landið sem kjarna í samstilltu flutningskerfi.

Þéttbýlissveitarfélög landsins hafa síðustu árin unnið að gerð áætlana um varanlega gatnagerð, þ. e. götur með bundnu slitlagi. Hafa landshlutasamtökin beitt sér fyrir samstilltu átaki í þessum efnum og leitað heildstæðrar lausnar á fjármögnunarvandannum. Mynduðu landshlutasamtökin á Vesturlandi, Vestfjörðum, Norðurlandi og Austfjörðum sérstaka samstarfsnefnd um þessar aðgerðir, og sneri nefndin sér m. a. aðila til Framkvæmdastofnunarinnar til að leita liðsinnis við áætlanagerð og fjármögnun. Af þessu tilefni tók áætlanaeild saman yfirlitsskýrslu: „Áætlanir sveitarfélaga um gatnagerð í þéttbýli og fjármögnunarhugmyndir“, og kom skýrslan út fjölrituð í janúar 1975. Skýrslan náði ekki til Reykjavíkur eða Reykjaness, en niðurstöðutölur annarra landshluta voru sem hér segir miðað við verðlag 1. janúar 1975:

Vesturland	767 m.kr.
Vestfirðir	1 219 —
Norðurland	1 629 —
Austurland	1 429 —
Suðurland	729 —

Samtals 5 773 m.kr.

Áætlun um Vestmannaeyjar var ekki tilbúin, en að kostnaði þar meðtöldum nemur áætlun um Suðurland nálægt 1 000 m.kr. og heildin rúmum 6 000 m.kr. Áætlun um Austurland var heldur ekki fullbúin og því fyllt í þá eyðu með grófri áætlun. Af þessum sökum er áformað að endurskoða skýrsluna hið fyrsta. Skýrslan hefur eigi að síður komið að góðum notum við umræður um lausn fjármögnunarvandans. Hefur stjórn Framkvæmdastofnunarinnar þegar mótað afstöðu sína um stuðning Bygðasjóðs með láni allt að 25% kostnaðar gegn tryggingu í skuldabréfum væntanlegra gjaldenda gatnagerðargjalda.

Húsnæðisáætlanir.

Íbúðabyggingar nema að jafnaði milli 25% og 30% heildarfjárfestingar. Þær eru þannig veigamikill þáttur í heildarsambengi fjárfestingar og fjármögnunar. Er góð og hagkvæm nýting fjármagns til húsnæðismála því mjög þýðingarmikil þjóðhagslega séð, en á hinn bóginn hefur uppfylling húsnæðisþarfanna mikið beint velferðargildi. Á síðustu árum hefur vaknað skilningur fyrir áhrifum húsnæðismála á byggðapróun. Af þessum sökum hefur frá upphafi verið stefnt að því, að Framkvæmdastofnunin léti sig þessi mál varða og leggi m. a. lið sitt í formi áætlunargerðar.

Í ársskýrslunni 1973 er greint frá aðstoð áætlanaeildar við samningu áætlunar á vegum Húsnæðismálastofnunar um úthlutun sérstakra lána til byggingar 1000 leigubúða á vegum sveitarfélaga á 5 árum. Verk þetta var þó að meiri hluta unnið á árinu 1974. Að lyktum tók Húsnæðismálastofnunin einhliða ákvörðun um úthlutunina, með hliðsjón af fyrirbyggjandi gögnum, en án beins samráðs við Framkvæmdastofnunina.

Meginverkefnið á þessu sviði árið 1974 var þó undirbúningur almennrar spár um þróun íbúðaparfarinnar í heild og eftir landshlutum. Á grundvelli mannfjölda-

spár áætlanaeildar var unnin spá um fjölgun fjölskyldukjarna og einstaklinga, ógiftra og áður giftra. Með hliðsjón af hérlendri reynslu og á Norðurlöndum var unnin spá íbúðaþarfar í mismunandi tilvikum „íbúðatíðni“ miðað við hlutaðeigandi hópa. Enn fremur var kannað sambengið milli þróunar þjóðartekna og íbúðabygginga og gerð spá skv. því til samanburðar við og staðfestingar á spá skv. fyrrgreindu leiðinni. Þegar þetta er ritað, liggja niðurstöðurnar fyrir í skýrsluformi til umræðna milli hlutaðeigandi aðila um samningu og útgáfu áætlunar á þeim grundvelli. Auk þess að áætla, svo sem gert hefur verið, fjölda íbúðareininga og heildarfjármagn til íbúðabygginga, virðist æskilegt að nýta þann grundvöll til þess að áætla stærðasamsetningu íbúða, félagsleg form og aðild að byggingu þeirra, samsetningu fjármögnunar og getu byggingarstarfseminnar til að anna verkefninu, skipulag hennar og hagræðingu.

Byggðaáætlanir.

Nokkur viðamikil verkefni byggða- eða landshlutaáætlana hafa verið í gagni hjá áætlanaeild. Hefur reynst æðipungt undir fæti að koma sumum þessara verkefna áfram og ber þar margt til. Að byggðaáætlunum er að sjálfsögðu ekki unnið sjálfra þeirra vegna, heldur er þeim ætlað að vera starfstæki við mótun stefnunnar í byggðamálum í nánari framkvæmdaatriðum og vera til hliðsjónar við ráðstöfun fjármagns til þeirra mála. Byggðaáætlunum hefur fram til þessa verið valið æðistórt snið, við það miðað að draga alla helstu áhrifaþætti byggðaþróunar í eina heildarmynd fyrir hlutaðeigandi landshluta. Þetta gerir mjög háar kröfur til skýrsluefnis og til skipulegrar og ljósrar meðferðar mála af hálfu opinberra aðila, sem um einstaka málaflokka fjalla. Áætlanagerð með þessu sniði tekur óhjákvæmilega langan tíma, og hefur á stundum reynst örðugt að halda starfskröftum til samfelldrar vinnu svo lengi. Þær starfsaðferðir, sem nú eru notaðar, mega enn teljast á tilraunastigi, bæði hér á landi og erlendis. Að lokinni grundvallarúttekt landshluta í formi þeirra áætlana, sem nú er að unnið, má því búast við, að reynt verði að heita öðrum starfsaðferðum, m. a. með hnitmiðaðra mati einstakra framleiðslu- og þjónustutækifæra og athugunum á þeim kjörum, sem þeim þarf að búa, svo að lífvænleg geti talist.

Raunar er það þegar svo, að áætlanaeild starfar að byggðamálum með ýmsum öðrum hætti en með formlegum byggðaáætlunum. Þannig er hraðfrystihúsaáætlunin, sem lokið var í fyrra, jafnframt í rauninni safn byggðaáætlana í þeirri grundvallargrein. Í framhaldi af því og af tilefni hinna illvígu fjárhagsörðugleika í sjávarútvegi, sem hófust fyrir ári og koma harðast niður á hinum veikari útgerðarstöðum, hafa verið gerðar sérathuganir á vandamálum sumra þessara útgerðarstaða, að jafnaði í samvinnu við lánadeild stofnunarinnar og hagdeildar viðskiptabankanna. Enn fremur hafa verið gerðar athuganir á rekstrarhorfum fyrirtækja í iðnaði og ýmiss konar upplýsingar veittar öðrum aðilum, sem að byggðamálum starfa.

Framvinda byggðamála.

Áður en lengra sé haldið, þykir rétt að gera örstutta grein fyrir almennri framvindu eða þróun byggðamála. Sú þróun er ekki síst metin með hliðsjón af mannfjöldapróun, meðaltekjum o. þ. h. almennum hagstærðum. Til þess að veita nokkra yfirsýn yfir framvinduna eru í viðauka birtar nokkrar töflur um þessi efni.

Síðustu tvö árin, 1973 og 1974, hefur náðst mjög veigamikill árangur í mynd hagstæðari byggðaþróunar, hvort sem metið er á mælikvarða mannfjöldapróunar eða meðaltekna. Þróunin hefur þó gengið nokkuð misjafnt yfir landshlutana, en hvergi sýnt stöðnun eða fólksfækkun nema á Vestfjörðum.

Mat mannfjöldahreyfinga árin 1973—'74 er verulegum vandkvæðum bundið vegna flutninga Vestmanneyinga til lands og flestra þeirra út aftur. Af mannfjölda

þar í árslok 1972, 5 303 manns, höfðu 4 384 snúið aftur í árslok 1974, svo að 919 voru eftir á meginlandinu. Miðað við meðalfjölgun landsmanna hefði Vestmannaeyingum fjölgað í 5 437 í árslok 1974, svo að á þann mælikvarða sátu 1 053 þeirra eftir á meginlandinu. Er sá fjöldi einkum niður kominn á höfuðstaðarsvæðinu, Suðurlandi og Reykjanesi, en ekki verður séð nákvæmlega, hve margir á hverju svæði, þar sem aðeins brottflutningar eru aðgengilega skráðir, 1 426 manns til annarra landshluta bæði árin, en ekki mótsettir flutningar, þ. á m. endurflutningar þeirra, sem brottskráðust fyrra árið.

Í mannfjöldataöflum í viðauka eru sýndar raunverulegar skráningatölur, þó bráðabirgðatölur fyrir árslok 1974. Með tilliti til hins sérstaka eðlis Vestmannaeyjaflutninganna og þess, að stefnt er að fullri endurreisn Vestmannaeyjabyggðar, þykir gefa réttari mynd að miða við eðlilega meðalfjölgun þar og skipta ofangreindum nettómun, 1 053 manns, til frádráttar öðrum svæðum í hlutfalli brúttóflutninga. Kemur þá fram eftirgreind niðurstaða um leiðréttu fólksfjölgun 1973 og 1974:

	„Leiðrétt“ fólksfjölgun %		
	1973	1974	1973—74
Höfuðstaðarsvæði	0.89	1.13	2.02
Reykjanesvæði	2.20	2.20	4.45
Vesturland	1.69	0.89	2.60
Vestfirðir	0.45	÷0.52	÷0.01
Norðurland vestra	1.19	0.78	1.98
Norðurland eystra	1.93	1.16	3.12
Austurland	1.89	1.10	3.01
Suðurland án Vme.	2.65	3.43	6.16
Vestmannaeyjar	(1.29)	(1.23)	(2.53)
Samandregið:			
Höfuðst. og Reykjanesv.	1.01	1.23	2.25
Aðrir landshlutar	1.70	1.22	2.95
Allt landið	1.29	1.23	2.53

Hér blasir við, að höfuðstaðarsvæðið, meginaðráttarsvæði landsins, sem magnast hefur sjálfkrafa að vexti og taldi um 116 þús. manns 1974, hefur bæði árin vaxið um 10% hægar að fólksfjölda en landið í heild, en aðeins um 2% af vaxtarhraða annarra landshluta í heild. Kemur fram, að næstliggjandi svæði, Reykjanes og Suðurland, búa jöfnum höndum að svo góðum atvinnuskilyrðum og greiðum aðgangi góðra vega að höfuðstaðarsvæðinu, að húsetuskilyrði þar þykja fýsileg, enda er hlutfallsvöxtur þessara svæða tvö- til þrefaldur á við höfuðstaðarsvæðið á leiðréttan mælikvarða. Mun þó hafa ráðið nokkru hér um, í hvaða mæli Vestmannaeyingar hafa tekið upp húsnæði á höfuðstaðarsvæðinu og teppt þannig hugsanlegan aðflutning.

Reykjanesvæðið stendur að ýmsu leyti í nánustu sambandi við höfuðstaðarsvæðið. Séu þau svæði tekin til samanburðar við aðra landshluta til samans, kemur fram mun hagstæðari þróun hinna síðargreindu fyrra árið, en jafnvægi síðara árið. Að landsbyggðin skuli hafa haldið þannig til jafns við miðþyngdarsvæði landsins, sem eðlilega og venjulega hefur mikið aðdráttarafl, hlýtur að teljast stórvægilegur árangur, sem ástæða væri til að leita nánari skýringar á. Vafalaust á almennur uppgangur og uppbygging sjávarútvegsins hér mikinn hlut að máli, einkum öflun skuttogara og efling hraðfrystihúsa á hinum ýmsu útgerðarstöðum um landið, enda eðlilegt að þau áhrif séu sterkari fyrra árið, áður en á móti tók að blása. Hér virðist einnig mega greina áhrif byggðastefnu í margvíslegum myndum, ekki síst með eflingu Byggðasjóðs og sérstökum útlánun hans til byggðamála.

Af landshlutum utan höfuðstaðar- og Reykjanesvæðis hefur Suðurland fleytt rjómann af fjölguninni. Má rekja það til áhrifa stórra orku- og hafnarframkvæmda.

óbeinna áhrifa af aðstreymi Vestmanneyinga og góðs vegarsambands, og koma þessar ástæður heim við það, að vöxturinn er öflugri síðara árið, gagnstætt því sem á sér stað um hina ytri landshlutana. Næst því koma Norðurland eystra og Austurland best út, og nokkurn veginn jafnt, fyrra árið mun hagstæðar en landsheild, en síðara árið aðeins lakar. Endurreisnaraðgerða var hvað mest þörf víða um Austurland, og marka þær aðgerðir því væntanlega hvað skörpust skil þar. Að auki kunna bættar samgöngur við opnun hringvegjar og vegabætur skv. samgönguáætlun Austurlands að hafa haft nokkra þýðingu í þessu sambandi. Norðurland eystra nýtur einkum styrks Akureyrar og vaxtar sumra hinna smærri útgerðarstaða.

Vesturland hafði óvenjulega óhagstæða afstöðu til annarra landshluta, þó til muna ofan landsmeðaltals fyrra árið, en nokkru lakara síðara árið. Kom þar einkum til, að fólksfjöldi útgerðarstaðanna utan á Snæfellsnesi snerist til fækkunar 1974. Á Norðurlandi vestra hefur einnig orðið fjölgun, sem var nærri landsmeðaltali 1973, en um $\frac{2}{3}$ þess 1974.

Aðeins á Vestfjörðum hefur orðið stöðnun, þ. e. jafnmikil fækkun síðara árið og fjölgun nam fyrra árið. Fækkunin varð einkum á Ísafirði, Flateyri og Bíldudal á móti nokkurri fjölgun annarra staða. Framhald á fólksfækkun á Vestfjörðum, í kjölfar áratuga reynslu af fækkun í þeim landshluta, hlýtur að vera áhyggjuefni. Skorti á atvinnu og tekjum er ekki til að dreifa, nema þá í einstaka undantekningum, enda voru meðaltekjur virkra framteljenda á Vestfjörðum 1973 jafnháar og á öllu landinu. Hins vegar kreppa að sömgönguleysi og einangrun, og er vert að minnast þess í sambandi við þá miklu og nokkuð einhliða áherslu, sem nú er lögð á hringvegjarframkvæmdir.

Af samanburði meðalbrúttótekna framteljenda eftir skattumdæmum við samsvarandi töflu í ársskýrslu 1972 (18. töflu) kemur fram, að meðaltekjur um landið hafa jafnast mjög milli 1971 og 1973. Árið 1971 voru 3 umdæmi með 10% hærri meðaltekjur að óvegna meðaltali en landsmeðaltal, en 6 umdæmi með 10.3% lægri meðaltekjur. Árið 1973 voru 3 umdæmi með 7.3% hærri meðaltekjur og 5 umdæmi með 8.8% lægri meðaltekjur, en Vestfirðir með tekjur jafnar landsmeðaltali sem fyrr sagði. Hér hefur orðið veruleg þrenging bilsins milli landshluta með tekjur yfir og undir meðaltali.

Norður-Þingeyjarsýsluáætlun.

Áætlunargerð þessi hófst í apríl 1973 og tók Verkfræðipjónusta Guðmundar Óskarssonar að sér verkefnið, en með hjálp ýmiss konar gagna og aðstoðar frá áætlunadeild. Mest var unnið að áætluninni árið 1974, og var samningu skýrslu ásamt tillögudrögum að heita má lokið um áramót. Kom skýrslan út í mars 1975 undir heitinu: „Byggðaðróunaráætlun Norður-Þingeyjarsýslu. — Skýrsla og tillögudrög“. Hefur skýrslunni að svo stöddu aðeins verið dreift til umsagnaraðila og er til athugunar hjá stjórn stofnunarinnar, en ekki til birtingar fyrr en um hana hefur verið fjallað á þeim vettvangi. Auk Norður-Þingeyjarsýslu hefur komið til álita, að áætlunin næði einnig til Skeggjastaðahrepps og Vopnafjarðahrepps í Norður-Múlasýslu, enda myndar svæðið að þeim meðhöldum nokkuð eðlilega heild. Um þetta atriði þurfa þessir hreppar fyrst að taka ákvörðun.

Austurlandsáætlun.

Áætlunargerð þessi hófst einnig vorið 1973, og hefur hún verið unnin á vegum Hagvangs hf. í samráði við áætlunadeild. Tafir urðu á verkinu á síðasta ári vegna starfsmannaskipta og örðugleika á að ná öllu því efni saman, sem upphaflega var fyrirhugað. Varð að ráði að skipta skýrsluefninu í tvennt til útgáfu, og hafa hina almennu haglýsingu o. þ. h. í fyrri hluta, en nánari greinargerð og tillögur í síðari hluta. Hefur síðan verið settur kraftur á vinnuna við fyrri hlutann, og er honum nú að ljúka til útgáfu.

Norðurland vestra og Strandir.

Sams konar örðugleikar hafa verið við þessa áætlunargerð vegna mannaskipta og við töku ákvarðana um efnisskil við útgáfu. Hefur sama orðið upp á teningnum, að almennt skýrsluefni er skilið frá til útgáfu á næstunni.

Vestfjarðaáætlun.

Áætlun þessi er meira á frumstigi en hinar fyrr greindu og hefur gengið með hléum vegna mannaskipta. Fram á haustið 1974 var unnið að úttekt ýmissa málaflokka, svo sem samgöngumála, verslunarmála, og sláturhúsamála o. fl. Hafa bráðabirgðaskýrslur þess efnis verið til athugunar hjá Fjórðungssambandi Vestfirðinga. Áætlanadeild var ásamt framkvæmdaráði til samráðs um Inn-Djúpsáætlun, sem samin var af Landnámi ríkisins og stóð athugun á sláturhúsamálum og þætti Djúpbátsins í samgöngumálum m. a. í sambandi við þá áætlunargerð. Starfskraftar mega nú teljast tryggðir til að taka Vestfjarðaáætlun aftur upp af fullum krafti.

Vesturlandsáætlun.

Starf að þessu viðfangsefni byrjaði á árinu 1974. Fluttu starfsmenn áætlana-deildar þrjú erindi um mismunandi þætti áætlunarstarfsins á aðalfundi Samtaka sveitarfélaga í Vesturlandskjördæmi 1.—2. nóv. 1974 og lögðu þar fram viðamikil skýrsluefni um mannfjölda, mannafla, tekjumyndun, atvinnumál, samgöngumál og húsnæðismál. Síðan hefur verið nokkur hægagangur á þessu verkefni, bæði sökum tafa við gagnaöflun og tímabundins forgangs annarra verkefna, sbr. næsta lið hér á eftir.

Samgönguáætlun Norðurlands.

Áætlunarverki þessu hefur dvalist óhóflega lengi hjá áætlanadeild, ekki þó vegna tafa við vinnslu þess, þar sem yfirlitsskýrsla um það lá fyrir hlutaðeigandi ráðuneytum snemma árs 1974. Hefur verið tregt um ákvarðanir stjórnvalda um áætlunina í heild sinni til langs tíma, þannig að áætlunin hefur aðeins verið afgreidd til 1—2ja ára í senn. Mynda þessir starfshættir mjög óæskileg skilyrði til áætlunargerðar, þar sem verðlag og aðrar viðmiðanir eru á hverfandi hveli, svo að áætlunina hefur þurft að vinna upp aftur og aftur, jafnvel þótt meginefnið sé lítið breytt.

Framkvæmdaþörf í samgöngumálum Norðurlands er svo hátt hlutfall af heildarþörf alls landsins, að ekki er auðið að taka um þær ákvarðanir án náinnar hliðsjónar af gangi framkvæmda í heild. Gleggst liggur framkvæmdaþörf vegamála fyrir. Miðað við verðlag í ágúst 1974 var arðbær þörf vegaf framkvæmda innan ramma Norðurlandsáætlunar frá 1975 fram til 1980 metin 4 860 m.kr. Samsvarandi lausleg áætlun um þörf á landinu öllu nam um 20 000 m.kr. Sé hins vegar miðað við bundið slitlag á leiðinni að vestan til Akureyrar og á öllum leiðum, sem nú er miðað við að leggja sem hraðbrautir, nær mat Norðurlandsframkvæmda 7 235 m.kr. á sama verðlagi. Samsvarandi forsenda mun ekki valda eins mikilli hlutfallshækkun fyrir landið allt, en væntanlega a. m. k. upp í 25 000 m.kr. Frá þessu verðlagi hefur hæst við kostnaðarhækkun, sem áælla má um 27%.

Önnur verkefni.

Ekki verða öll verkefni áætlana-deildar heimfærð undir einhverja eina framan-greindra greina áætlanagerðar. Sum verksvið snerta fleiri þeirra samtímis, en önnur eru utan þeirra.

Mannfjöldi, mannaflí, tekjur o. fl.

Unnið er stöðugt að úrvinnslu heimilda um þessi efni til nota við hinar ýmsu landshlutaáætlanir og atvinnugreinaspar. Á grundvelli þessarar úrvinnslu hefur áætlanaeild einnig árlega skýrslugjöf þessa efnis til OECD. Samdar hafa verið langtímaspar um þróun mannfjölda og mannafla, sem ýmsir aðilar utan stofnunarinnar hafa haft not af. Um nokkurt skeið hefur verið ætlunin að birta þetta efni sérstaklega, en það hefur dregist, m. a. vegna þeirra endurskoðana, sem starfið í iðnþróunarnefnd hefur gefið tilefni til.

Þar sem þessi efniviður veitir einna gleggstar upplýsingar um þróun atvinnuvega og landshluta, fylgja nokkrar töflur þar að lútandi með í viðauka hér á eftir.

Fjárfestingarmál eru eitt meginviðfangsefni Framkvæmdastofnunarinnar, og tengjast atvinnuvegamál og byggðamál á þeim vettvangi. Starfsemi áætlanaeildar og lánadeildar tengist og sérstaklega við gerð útlánaáætlana Framkvæmdasjóðs og annarra fjárfestingarlánasjóða, og hefur verið lögð vaxandi áhersla á það samstarf milli deildanna. Til þess að uppfylla þarfir þessa verksviðs sómasamlega og leggja með því traustan grunn að stefnumótun í fjárfestingarmálum, þyrfti að vinna miklum mun meira að almennum samanhaldi á arðsemi og gildi fjárfestingar, umfram það sem formlegar áætlanir ná til, svo og að rekja ljóslega allt sambengi fjármögnunar og fjárfestingar.

Til þess að hefja þetta starf, þótt á ófullkomnum heildargrundvelli væri, voru í ársskýrslu 1972 birtar töflur 7—9 um fjármögnun fjármunamyndunar, lánveitingar sjóðakerfis til fjármunamyndunar og uppruna fjármagns til fjármunamyndunar, allar miðaðar við árið 1972.

Þessi töflugerð hefur verið tekin hér upp aftur fyrir árið 1974 á sama grundvelli og var notaður fyrir árið 1972.

Tafla 5 sýnir fjármögnunina beint til fjármunamyndunar, þ. e. eins og hún horfir við framkvæmdaaðilum. Er fjármunamynduninni aðeins skipt í þrjá aðalflokka: atvinnuvegi, íbúðarhús og opinberar framkvæmdir. Eftir fjármögnunartegundum skiptist heildin þannig, að eiginfjármunamyndun og sparnaður framkvæmdaaðila telst nema 23.2% (sbr. fyrirvara í töfluskýringum), opinberar fjárveitingar og framlög beint til framkvæmda 15.3% og lánsfjármögnun 61.5%. Hlutföll þessi eru allmisjöfn innbyrðis, einkum milli opinberra og annarra framkvæmda, og má sjá ýmis önnur hlutföll út úr töflunni.

Sérstaka athygli hlýtur að vekja eiginfjármunamyndun í mannvirkjum hins opinbera, sem er neikvæð um 863 m.kr. Þetta táknar, að jafnstór hluti af lántökum opinberra aðila hafi verið notaður til að greiða eldri lán, til eignakaupa (eignatilfærsla) eða til að fjármagna rekstrarkostnað (rekstrartap), en ekki til að fjármagna fjármunamyndun.

Þrátt fyrir lykilyfðingu stofnlána í fjármögnuninni námu lánveitingar sjóðakerfisins ekki nema 24.1% eða 10 403 m.kr. miðað við 43 230 m.kr. fjármunamyndun (sbr. töflu 6). Af lánum sjóðakerfisins gengu 47.5% til fjármunamyndunar atvinnuvega, 50.1% til íbúðabygginga og 2.4% til opinberrar fjármunamyndunar. Hins vegar er hið opinbera tiltölulega stór heinn lántakandi framhjá sjóðakerfinu og raunar einnig atvinnuvegirnir, sbr. stofnlán í töflu 5 umfram í töflu 6. Af stofnlánum sjóðakerfisins eru 41.1% frá stofnlánasjóðum atvinnuvega, 22.5% eru frá Byggingarsjóði ríkisins (íbúðalán), 6.3% frá Bygðasjóði og 1.8% frá Lánasjóði sveitarfélaga, eða alls 71.7% frá hinum opinberu stofnlánasjóðum, sbr. greiðsluvfirlit þeirra. Afgangurinn, 28.3%, kemur að nokkru frá Atvinnuleysistryggingasjóði, 0.7%, en að mestu frá hinum fjölmörgu lífeyrissjóðum, 27.6% af lánveitingum sjóðakerfisins í heild.

Uppruni alls fjármagns til fjármunamyndunar er svo leiddur saman í töflu 7, annars vegar þess, sem fer um hendur sjóðakerfisins, og hins vegar þess, sem fer beint til framkvæmdaaðila. Með sjóðakerfinu er átt við beina stofnlánasjóði ásamt

þeim félagsmálasjóðum, er hafa lánveitingar að þýðingarmesta aukahlutverki. Uppruni fjármagns er þannig skilgreindur með tilliti til þess, í hvaða mynd það fellur til hjá sjóðakerfinu og fjárfestingaraðilum í sameiningu. Nánari greining þessa væri að vísu æskileg, ekki síst eftir þeim aðilum, sem reiða fjármagnið af hendi. Að svo stöddu verður þó að nægja að vísa til þeirra heimilda, sem fram koma annars staðar í skýrslunni.

Eigið ráðstöfunarfé framkvæmdaaðila og sjóðakerfisins nemur 15 197 m.kr. eða 35.2% af heildinni, en gerður er sá fyrirvari, að hjá fjármunamyndunaraðilum er um fremur óvissan afgangsstærð að ræða. Innan sjóðakerfisins er sjóðmyndun lífeyrissjóðanna þyngst á metunum, auk eiginfjármýndunar stofnlánasjóða, þ. e. ávöxtun eigin fjárstofns þeirra. Fjárveitingar og framlög opinberra aðila, þ. á m. af mörkuðum tekjustofnum, til sjóðakerfisins námu 3 360 m.kr. og þar með til fjármunamyndunar alls 7 929 m.kr. eða 18.3% af heild. Þar sem fjárhæð stofnlánanna 10 403 m.kr., er í þessu yfirliti skipt eftir uppruna, en af honum er lánsfé aðeins 3 941 m.kr., er lánsfjármögnun að sama skapi minni skv. uppruna fjármagns en skv. beinni fjármögnun (tafla 5), eða alls 20 104 m.kr., 46.5% af heild. Um hendur sjóðakerfisins fór 24.1% fjármögnunarinnar og þá 75.9% beint án milligöngu þess. Stofnlánasjóðir hins opinbera, aðrir en Byggingarsjóður, standa fyrir 11.8% fjármögnunarinnar og Byggðasjóður 5.5%, en lífeyrissjóðir og Atvinnuleysisstryggingasjóður 6.8% af heild. Svo sem fyrr er að vikið, túlka þessar hlutfallstölur tæplega þá lykilyþýðingu, sem stofnlánakerfið hefur til ákvörðunar þess, hvort ráðist sé í framkvæmdir, sem þá draga með sér ýmsa aðra fjármögnun.

Eftir þeim leiðum, sem hér hafa verið raktar, telst 12 380 m.kr. fjármögnun vera af erlendum uppruna, eða 28.6%, en 30 850 m.kr. af innlendum uppruna, eða 71.4%. Allar þessar tölur eiga við um árið 1974 og miðast við bráðabirgðauppgjör fjármunamyndunar og fjármögnunar.

Starfslið.

Í ársbyrjun 1974 voru að starfi í áætlanadeild 10 sérfræðingar, að meðtöldum forstöðumanni, og 2 ritarar, eða alls 12 starfsmenn. Í þann hóp komu skörð frá miðju ári við það, að viðskiptafræðingur í starfi að Vestfjarðaáætlun, og síðan annar að starfi við samgönguáætlun, fóru til annarra starfa. Í þessi skörð var þó ekki fyllt á árinu með ráðningu nýrra starfsmanna, heldur var reynt að ráða bót á vöntuninni með tilfærslu verkefna milli manna og ráðningu sumar- og lausamanna. Auk þess hafði áætlanadeild verkefni í gangi hjá sjálfstæðum ráðgjafafyrirtækjum, svo sem áður greinir.

STARFSEMI LÁNADEILDAR

Eins og greint var í fyrri ársskýrslum Framkvæmdastofnunarinnar eru Framkvæmdasjóður Íslands og Byggðasjóður starfræktir innan lánadeildar. Lánadeild tekur við umsóknunum um lán úr sjóðnum, annast athugun þeirra og úrvinnslu og sér um afgreiðslu þeirra lána, sem samþykkt eru af stjórn stofnunarinnar.

Lánadeild sér um bókhald sjóðanna, innheimtu og önnur samskipti við lántakendur eftir því, sem þörf er á svo og ýmiss konar skýrslugerð um lánamál. Lánadeild annast enn fremur bókhald og gjaldkerastörf fyrir stofnunina.

Náin samskipti eru við Seðlabankann um fjáröflunarmál, auk þess sem viðskiptareikningar Framkvæmdasjóðs, Byggðasjóðs og Framkvæmdastofnunarinnar eru hjá Seðlabankanum. Landsbankinn veitir Framkvæmdastofnuninni mikilvæga þjónustu með skýrsluvélavinnu í þágu Byggðasjóðs.

Náin samvinna er milli lánadeildar og fjárfestingarlánasjóðanna um gerð áætlana um fjáröflun og lánveitingar sjóðanna, eins og greint er frá í kaflanum um Framkvæmdasjóð og starfsemi fjárfestingarlánasjóða.

Jafnframt er haft samráð við sjóðina um athugun einstakra lánsúmsókna, þegar þörf er á, en algengt er, að fleiri en einn fjárfestingarlánasjóður taki þátt í fjármögnun þeirra framkvæmda, sem um ræðir.

Þá eru einnig nán samskipti við Atvinnuleysistryggingasjóð, sem í sumum tilvikum tekur þátt í sameiginlegri lausn fjárhagsvanda fyrirtækja ásamt Byggðasjóði. Einnig er haft samráð við viðskiptabankana um einstök lánamál, sem til athugunar eru. Þá er og þess að geta, að nán samskipti eru við bankana um kaup þeirra á skuldabréfum Framkvæmdasjóðs samkvæmt sérstöku samkomulagi þar um. Sama máli gegnir um samskipti við lífeyrissjóðina um kaup þeirra á skuldabréfum Framkvæmdasjóðs. Eins og að framan er lýst, er meginstarfsemi lánadeildar fölgiln í umsjá og rekstri Framkvæmdasjóðs og Byggðasjóðs og samskiptum við fjölmarga aðila um lánamál.

Einnig lætur deildin í té ýmsa þjónustu fyrir Framkvæmdastofnunina í heild. Fastráðið starfsfólk við deildina í árslok 1974 var alls 10, þar af 6 karlar og 4 konur.

Hér á eftir verður gerð nánari grein fyrir starfsemi Framkvæmdasjóðs á árinu 1974 og þar á eftir fyrir starfsemi Byggðasjóðs 1974.

Rekstur Framkvæmdasjóðs.

Lánveitingar: Á árinu 1974 veitti Framkvæmdasjóður ný lán að fjárhæð alls 2 160 millj. kr., sem skiptast þannig:

	Millj. kr.
Byggðasjóður	129.0
Ferðamálasjóður	15.0
Fiskveiðasjóður Íslands	1 141.0
Hafnabótasjóður	75.0
Iðnlánasjóður	113.0
Lánasjóður sveitarfélaga	113.0
Stofnlánadeild landbúnaðarins	475.0
Stofnlánadeild samvinnufélaga	8.0
Veðdeild Búnaðarbanka Íslands	38.0
Verslunarlánasjóður	8.0
Bæjarsjóður Ísafjarðar	21.0
Fannborg hf., Árnassýslu	1.6
Íþróttaráð Akureyrar	2.4
Jón og Páll Ólafssynir, Brautarholti	1.5
Norðurstjarnan hf., Hafnarfirði	6.0
Steypastöð B. M., Vallá	3.0
Tungulax hf., Ölfushreppi	2.5
Vængir hf., Reykjavík	5.0
Vöruflutningamiðstöðin, Reykjavík	2.0
	2 160.0

Lántökur: Á árinu 1974 tók Framkvæmdasjóður lán hjá rikissjóði að fjárhæð 829 m.kr. Lán þetta er í Evrópureikningseiningum og er hluti af erlendu láni, er rikissjóður tók í desember 1974 með skuldabréfaútgáfu á fjármagnsmörkuðum í Evrópu. Lánstíminn er níu ár sem lágmark, en getur þó orðið eitthvað lengri. Þá tók Framkvæmdasjóður lán í árslok 1974 hjá Viðreisnarsjóði Evrópuráðsins að fjárhæð Lux. fr. 100 millj. eða jafnvirði 316 m.kr. og endurgreiðist lán það á sjö árum.

Á árinu 1974 voru á ný gerðir samningar milli Framkvæmdasjóðs og viðskiptabankanna þess efnis, að bankarnir keyptu skuldabréf af Framkvæmdasjóði fyrir fjárhæð, er næmi 10% af aukningu innlána bankanna á árinu 1974. Lán samkvæmt

Þessu samkomulagi, að viðbættum eftirstöðvum frá fyrra ári, námu 650 m.kr., en ógreitt var til Framkvæmdasjóðs í árslok 309 m.kr. Lán þessi endurgreiðast á 15 árum.

Á árinu 1974 var þeim tilmælum beint til lífeyrissjóðanna í landinu, að þeir keyptu skuldabréf af Framkvæmdasjóði og Byggingarsjóði ríkisins eins og árið áður.

Skuldabréfakaup lífeyrissjóðanna af Framkvæmdasjóði námu á árinu 1974 253 m.kr. Lán þessi greiðast lífeyrissjóðunum á 15 árum með 5% vöxtum og eru greiðslur afborgana og vaxta bundnar vísitölu byggingarkostnaðar.

Reikningar Framkvæmdasjóðs: Eins og fram kemur af rekstrarreikningi námu hreinar tekjur Framkvæmdasjóðs árið 1974 63.3 m.kr. og hreinar tekjur Mótvirðissjóðs 30.2 m.kr. Samtals námu því hreinar tekjur Framkvæmdasjóðs og Mótvirðissjóðs 93.5 m.kr., samanborið við 83.6 m.kr. árið áður.

Eiginfjárreikningar Framkvæmdasjóðs og Mótvirðissjóðs námu í árslok 1974 1 114.1 m.kr. og höfðu þá hækkað á árinu um 44.8 m.kr.

Rekstur Byggðasjóðs.

Lánveitingar: Árið 1972, sem var fyrsta starfsár Byggðasjóðs, námu samþykkt lán og styrkir sjóðsins 480 millj. kr. Árið 1973 var sambærileg tala 357 m.kr. og árið 1974 námu samþykkt ný lán og styrkir 661 m.kr. og hefur því verið ráðstafað á þessum þrem árum 1 498 m.kr. úr Byggðasjóði. Hér er átt við samþykktar lánveitingar og styrki, en útborgun fjárens dregst tíðum af ýmsum eðlilegum orsökum eins og á sér stað þegar lánsloforð eru veitt til skipasmíða, en lán þau greiðast út á smíðatíma skipanna.

Ógreidd lánsloforð Byggðasjóðs námu í árslok 1973 196 m.kr., en í árslok 1974 219 m.kr. Útborgað lánsfé Byggðasjóðs 1974 nam 710 m.kr.

Á árinu 1974 voru samþykkt 441 lán og styrkir að fjárhæð 661.7 m.kr. og skiptist fjárhæðin eftir framkvæmdum:

		Millj. kr.
1. Nýsmíði fiskiskipa (5%):		
Bátar	18.4	
Skuttogarar og loðnuskip	69.7	88.1
2. Nýsmíði fiskiskipa (10%):		
Bátar	5.7	
Skuttogarar	—	5.7
3. Kaup á notuðum fiskiskípum:		
Bátar	40.5	
Skuttogarar	17.6	58.1
4. Endurbætur fiskiskipa		26.3
5. Fiskiskip — sérstöð fyrirgreiðsla:		
Bátar	4.6	
Skuttogarar	10.0	14.6
6. Fiskvinnsla		158.3
7. Niðursuða		2.7
8. Fiskimjölsverksmiðjur		—
9. Framleiðsluþnaður		54.9
10. Þjónustuiðnaður		59.0
11. Landbúnaður		26.2
12. Sveitarfélög		85.5
13. Vélgröfur og aðrar vinnuvélar		40.8
14. Vaxtastyrkir vegna raflínulána		0.2
15. Annað		41.3
	Samtals	661.7

Skýrsla, sem jafnframt sýnir skiptingu framangreindra lánsloforða og styrkja eftir landshlutum, er birt síðar í þessari ársskýrslu. Þar er einnig að finna sundurliðaða skrá með nöfnum þeirra aðila, sem fengið hafa loforð um lán eða styrki úr Bygðasjóði á árinu 1974.

Lántökur: Á árinu 1974 tók Bygðasjóður lán hjá Framkvæmdasjóði að fjárhæð 129 m.kr.

Reikningar Bygðasjóðs: Á árinu 1974 námu hreinar tekjur Bygðasjóðs 59.5 m.kr. Eiginfjárreikningar Bygðasjóðs að meðtöldum Mótvirðissjóði námu í árslok 1974 1 024.7 m.kr. og höfðu þá vaxið um 334.6 m.kr. á árinu. Hin mikla aukning eiginfjár sjóðsins á rætur að rekja til framlags ríkissjóðs, er nemur 100 m.kr., og framleiðslugjalds af áli, er nam 197.9 m.kr., en það var 123.6 m.kr. hærri fjárhæð en árið áður, og loks námu hreinar tekjur 59.5 m.kr. Veittir styrkir námu 23.7 m.kr.